

ELŐSZÓ

Ritkán adódik kutató és kutatói kollektíva életében olyan lehetőség, mint az 1991—1993 között lezajlott Alföld Kutatási Program volt.

Ez a sokszor elátkozott máskor költői magaslatokra emelt, elmaradottságát soha felszámolni nem tudó, a végeláthatatlan síksági nyugalom, ugyanakkor a vibráló ideiglenesség jegyeit mutató jellegzetes magyar nagytáj, az Alföld általában a nagyobb magyar történelmi fordulók nyomán kerül a szakmai és a politikai érdeklődés homlokterébe. Így volt ez a reformkorban, majd a folyók szabályozásakor és a kiegyezés táján, a jelentős országterület- és agrárpiacvesztéssel járó első világháború után, a csonka vármegyék megszüntetése nyomán kialakuló új közigazgatás révén e század közepén, majd a nagy agrárváltozásokat és a részleges modernizációt is hozó szocialista időszakban egyaránt. A centrum-periféria viszonyok hatása sok-sok elemében hatotta át a fejlődést, a jellegzetes alföldi változásokat több évszázadon keresztül. Szellemi óriások szóltak róla hol elítélően, hol csodálkozva.

Hasonlóan jelent meg az Alföld szindróma az 1989-1990-es rendszerváltás folyamatában. Azt, hogy mi váltotta ki igazán, nem tudjuk. A felzárkózás, a modernizáció újabb kísérletének lehetősége avagy kényszere? A valóban súlyos természeti-környezeti állapot és annak veszélyeztetettsége? A gazdasági és társadalmi válság jeleinek gyarapodása, az agrártermelés rég nem tapasztalt visszaesésétől a gyorsan növekvő munkanélküliségig? Az elvesztett és megtépázott helyi és regionális identitás újramegtalálásának igénye? Vélhetően egyik sem és mindegyik.

Ez a könyv, két évtizeddel a "Bizakodó Alföld" címmel megjelent kötet után — éppen az identitáskeresésben is élenjáró Nagyalföld Alapítvány támogatásával — arra tesz kísérletet, hogy bemutassa a régió természeti-gazdasági-társadalmi helyzetét és lehetséges perspektíváit. Szerzője arra vállakozik, hogy a hazánkban valóban példátlanul számító "akciókutatás", az Alföld Kutatási Program legfontosabb eredményeit összefoglalja a jelenkor és remélhetően egy jobb utókor számára.

Csaknem három esztendeig folyt ez munka. Több, mint száz kutató, szakértő és más együttműködő vett részt benne. Kétezer oldal dokumentált kézirati előtanulmány, 14 egyenként 150-200 oldalas elemző-feltáró kötet, két évkönyv, egy népes és nagyszabású Alföld Kongresszus, egy tematikus tudományos folyóirati szám jelzi, hogy a kutatótársadalom, s hozzájuk csatlakozva azok, akik valóban "érzik és élik" a régió problémáit megtették, amit legjobb tudásuk és szorgalmuk odaadásával megtehettek. A tenni kész összefogásnak, s személy szerint is valamennyi résztvevőnek (munkájuk pontos leltára a könyv végén található) igyekszik emléket állítani e könyv — ismételt köszönetünk kifejezésével. De célja az is, hogy jelezze: az elkerülhetetlen modernizációnak szüksége van a regionális szemléletre, arra, hogy önma-

gunk és területünk alapos ismeretében, világos és végrehajtható prioritásokra építve haladjunk. Az 1992-ben, éppen a fentebbi nagy kérdések megválaszolására, a Magyar Tudományos Akadémia jóváhagyásával újjászerveződött Alföldi Tudományos Intézet kutatókollektívája és maga a szerző is úgy véli, hogy az e könyvben összefoglalt és sokakkal együtt elvégzett munkája segíthet megtalálni a régió fejlődéséhez elengedhetetlenül szükséges többi szereplőt is, a helyi értelmiségtől és polgármesterektől az Alföld sokszínű és bizonyítható "másságára" gyakran értetlenül néző kormányzati szakemberekig, vezetőikig egyaránt. Ez alapozhatja meg a vitatható vagy éppen vitathatatlan szakmai tényekből, elemzésekből kiindulva azokat a nálunk még alig ismert területpolitikai fogalmakat, amelyeket regionális identitásnak illetve ebből táplálkozóan regionális szolidaritásnak hívnak.

Meggyőződésünk, hogy az egységes Európába a régiók vezetnek el bennünket. A nemzetek feletti integráció csak akkor válik elérhetővé és megélhetővé, ha affelé az olyan — vitathatatlanul európai léptékű — nagyrégióink, mint az Alföld a maga lehetőségei és korlátai biztos ismeretében igyekszik.

Hogy az e könyvben és e célból leírtak ilyenek-e, azt majd az utókor dönti el.

Csatári Bálint

Kecskemét, 1994. augusztus